

02. Ortaokul öğrencilerinin yazılı anlatımlarında filimsi kullanımı¹**Salih Kürşad DOLUNAY²****Atilla DİLEKÇİ³**

APA: Dolunay, S. K. & Dilekçi, A. (2022). Ortaokul öğrencilerinin yazılı anlatımlarında filimsi kullanımı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 17-35. DOI: 10.29000/rumelide.1132504.

Öz

Araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin filimsi kullanımını yazılı metinlere dayalı olarak belirlemek ve fiilimsilerin nasıl bir dağılım sergilediğini ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmaya ilişkin veriler nitel araştırma yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma Bolu il merkezindeki üç farklı okulda öğrenim gören 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileriyle yürütülmüştür. Sosyoekonomik düzeyi farklı her bir okuldan 120 öğrenci olmak üzere toplam 360 öğrenci katılımcı olarak belirlenmiştir. Öğrencilere giriş bölümü önceden yazılmış bir öykü metni verilmiş ve öğrencilerin bu öyküyü tamamlaması istenmiştir. Elde edilen yazılı ürünler betimsel analize göre incelenmiştir. Öğrencilerin filimsi kullanımının betimlendiği bu çalışmada fiilimsiler sınıf düzeylerine göre ele alınmıştır. Böylece öğrencilerin oluşturdukları yazılı metinlerinde kullandıkları filimsi ve fiilimsi çeşitleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin yazılı ürünlerindeki filimsi kullanım düzeyine ilişkin bulgularda frekans (f) ve ortalama (x) analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf düzeyleri dikkate alındığında en çok filimsi kullanılan sınıf düzeylerinin A ve C okullarında 7. sınıflar, B okulundaysa 6. sınıf olduğu görülmüştür. Bu durum, filimsi kullanma sıklığının değişik sınıf düzeylerinde okuldan okula farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca fiilimsiler ve fiilimsi öğretimi, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda sadece 8. sınıflar düzeyinde yer almasına karşın 8. sınıfların öğrendiklerini uygulamasında yeterli bir performans gösteremedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Fiilimsilerin sadece biçim ve anlam bakımından değil, kullanımına ilişkin de çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar kelimeler: Fiilimsi, fiilimsi kullanımı, dil bilgisi, dil bilgisi öğretimi

The use of verbal in the written expressions of secondary school students**Abstract**

The study was conducted to investigate the use of verbal among secondary school students and to reveal its distributional properties. To this end, the research data were collected via qualitative research method. The research was performed with 5, 6, 7 and 8th grade students in 3 different school in Bolu. A total of 360 students, including 120 students from each school with different socio-economic levels, were recruited. Students were given a story whose introduction was pre-written and asked to complete this story. The texts written by the students were examined through descriptive analysis. In this study, students' use of verbal was investigated according to class levels. Thus, the verbal and their types used by students were determined. Frequency (f) and mean (x) analyses were

¹ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 26.03.2019 tarihli toplantısında 2019/118 protokol numarasıyla araştırma için gerekli etik kurul izni alınmıştır.

² Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Bolu, Türkiye), kursaddolunay@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2931-405X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 02.04.2022-kabul tarihi: 20.04.2022; DOI: 10.29000/rumelide.xxxx]

³ Dr., Bolu İl Millî Eğitim Müdürlüğü (Bolu, Türkiye), dilekciatilla@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5393-9570

used in the findings regarding students' level of use of verbal in their written products. As a result, the class level where the use of verbal was the highest in A and C school was determined as 7th grade; however, in B school, as 6th grade. This suggests that the frequency of the use of verbal may vary from school to school at different class levels. Besides, it was concluded that although the verbal and teaching of verbal were included only at 8th grades in 2019 Turkish Language Course Curriculum, 8th grade students were not able to perform at desired level in using what they learnt. Studies should be conducted not only in terms of form and meaning, also in relation to the usage.

Keywords: Verbal, the use of verbal, grammar, the teaching of grammar

Giriş

Dil, insanoğlunu diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden biridir. İnsanlar dil sayesinde birbirleriyle iletişim kurarlar. Bir dilde yetkin olmak, dil becerilerini iyi kullanabilmek anlamına gelir. Dil becerileri; anlama ve anlatma becerileri olarak iki ana kategoriye ayrılabilir. Anlama becerilerini okuma ve dinleme, anlatma becerilerini ise konuşma ve yazma becerileri oluşturur.

Ana dilini anlamaya ve konuşma becerilerini edinmeye başladıktan sonra bireyler, dillerinin gramer yapısını da algılamaya başlarlar. Ana dilini bilmek demek, ana diline hâkim olmak, o dili meydana getiren dil dizgelerinin, gramerin farkında olmak demektir. Ana dilinde yetkin bir konuma gelebilmek için dilin gramerini özümsemiş olmak gerekir. Ana dili edinimi, kişinin mensup bulunduğu toplumun kültürel ve tarihsel bağlarını algılamasını sağlar (Erdem ve Çelik, 2011: 1059).

Erdem ve Çelik'e göre (2011: 1059) bir sistemler bütünü olan dilde işlevi olan birçok yapı mevcuttur. Bu yapıların bir sistem dâhilinde birlikte kullanımını düzenleyen, anlamlı birer birim hâline gelmelerini sağlayan dil bilgisidir. Dil bilgisi, bir çalışma alanı olarak dildeki bu sistemi ortaya koymayı amaçlar.

Bir dilin gramerini kavramanın, dil becerilerinin daha doğru, etkili ve tam olarak kazandırılmasındaki yeri yadsınamaz. Bir dilde anlamak ve anlatmak için o dilin gramer kurallarına, özelliklerine ilişkin bilgi ve farkındalık sahibi olmak gerekir. Bu bilgi ve farkındalık sayesinde dili bilinçli olarak kullanmak mümkün olmaktadır. Dil becerilerinin doğru ve etkili kullanımı için dilin temel kurallarının bilinmesi gerekir.

“İlköğretim 6-8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtildiği üzere, dil bilgisi; bir dilin dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma öğrenme alanlarını destekleyen kurallar bütünüdür” (MEB, 2006: 7). Programa göre öğrencilerin bu kuralların bilgisini edinmesinden çok, onları dil becerilerinde uygulayabilmesi önemlidir. Bu durum dikkate alındığında dil bilgisi öğretimi teorik bilgidan öte uygulamaya yönelik olmalıdır.

Güncellenen Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da (MEB, 2019) dil bilgisine atfedilen dil becerilerine yardımcı ve destek olma anlayışı devam ettirilmiştir. Bu programda dil becerileri “okuma, yazma, konuşma ve dinleme” olarak dört temel başlık altında düzenlenmiş, dil bilgisi kazanımları beceri alanları içinde sınıf düzeyine uygunluk gözetilerek 1-8. sınıf düzeylerinde aşamalı olarak yerleştirilmiştir. Bu dil bilgisi öğretim yaklaşımında dil bilgisi kurallarının ezberlenmesi yerine sezdirme ve uygulama yoluyla öğretimi hedeflenmiştir. Ayrıca metin bağlamı içerisinde dil bilgisinin beceri alanlarıyla ilişkilendirilmesi vurgulanmıştır.

Dil bilgisi konularından fiilimsi öğretiminin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019: 56) sadece 8. sınıf düzeyinde planlandığı görülmektedir. Programda okuma becerisi altında fiilimsilerle ilgili yer alan tek kazanım “Fiilimsilerin cümledeki işlevlerini kavrar.” şeklindedir. Bu kazanımın altında ise “Fiilimsilerin türleri fark ettirilir. Ekler ezberletilmez.” açıklaması yer alır.

Fiilimsilerin Türkçe dil bilgisi kaynaklarında çeşitli açılardan ele alındığı görülmektedir. Örneğin Korkmaz (2003), fiilimsileri çekimsiz fiil olarak değerlendirmiştir. Korkmaz'a göre (2003: 863) çekimsiz eylemler bir iş, kılış, oluş ve bir durum ifade eder, olumlu ve olumsuz şekilde kullanılabilirler. Ayrıca çekimsiz eylemlerin bir türü de zaman ekleri olabilir. İşte bu özellikleriyle fiilimsiler eylemlere benzerler. Bunun yanında çekime girmemeleri özelliğiyle de bir taraftan ad sınıfında yer alırlar. Fiilimsiler esasında ad, sıfat ve zarf görevi yüklenmiş eylem biçimleridir.

Deniz Yılmaz'a göre (2009: 51) fiilimsiler, dolayısıyla da fiilimsi ekleri sayesinde Türkçede, ulama bağlaçları ve tamlama bağlaçlarına ihtiyaç duymadan ve Hint-Avrupa tipi yan cümleler olmadan cümleler kurulabilmektedir. Başka bir deyişle Deniz Yılmaz (2009: 17), Hint-Avrupa dillerinde çeşitli bağlaç, bağlaç görevinde kullanılan sözcük, öbek ve bunlara dayalı olarak kurulan yan cümle yapılarının yerine getirdiği iletişim işlevlerinin Türk dillerinde çoğu kez fiilimsi biçimleri ve bu biçimler temelinde kurulan, konuşan tarafından bildirişim ihtiyacına bağlı olarak istenildiği kadar genişletilebilen anlatım bileşenleri tarafından üstlenildiğini belirtmektedir. Buradan hareketle Deniz Yılmaz (2009: 17) Türk dillerinin, Hint-Avrupa yönteminden farklı olarak söylevi genişletme, başka bir deyişle anlatımı oluşturan bileşenleri birbirine bağlama yöntemini kullandığı ileri sürülebilir, demektedir. Sebzeoğlu (2004: 161) başka dillere göre Türkçedeki fiilimsi eklerinin, tümceleri birleştirmek için bağlaçlar ve ilgi adlarının yaptığı bağlayıcılık görevini üstlendiğini ifade etmektedir.

Fiilimsilerin dile anlatım zenginliği ve esnekliği getirmenin yanı sıra ifadeyi kısa yoldan anlatma olanağı sağlayan, yan tümce kurabilen, bağlaçların yerine geçebilen, eylemlerden türemelerine karşın eylemin bütün özelliklerini göstermeyen dil bilgisel yapılar olduğunu vurgulayan Bayraktar'a göre (2004: 3) fiilimsiler; iyelik eki, olumsuzluk eki, çatı eki alabilirler fakat eylem çekimine girmedikleri için eylemlerden farklılaşırlar. Ayrıca sıfat-fiiller dışındaki fiilimsilerde zaman kavramı bulunmaz. Fiilimsiler, tümce içinde ad, sıfat ve zarfların işlevini yerine getirirler. Anlatımı bölmeden yan tümce oluştururlar ve çoğunlukla tümcede bağlaç kullanımına ihtiyaç duymadan uzun tümce kurmayı sağlarlar. Başka bir deyişle birleşik ve girişik tümceler kurarlar. Bunun yanında isim-fiiller ve sıfat-fiiller ad tamlamasında kullanılabilirler. Fiilimsiler çeşitli eklerle oluştuğu ve tümcede farklı görevler aldıkları için üç kategoride değerlendirilirler: isim-fiiller, sıfat-fiiller ve zarf-fiiller (Bayraktar, 2004: 3-6).

1. İsim-fiiller

İsim-fiil eklerinin eylemlere eklenerek onları adlaştırdığını belirten Karaağaç'a göre (2009: 139) bu eklerin temel işlevleri eylemlerin adlarını yapmak, onları kavram, iş, tarz olarak adlandırmaktır. Üstüner (2000: 10-11), isim-fiil eklerinin hareket adları yaptığını, zaman kavramı taşımadıklarını, çekimli eylemler gibi kişi ekleri almadıklarını, isim oldukları için iyelik eklerinin yanı sıra bütün ad çekim eklerini alabildiklerini, tümcede özne, nesne ve tümleç olabildiklerini, ek eylem yoluyla tümcede yüklem görevinde bulunabildiklerini, diğer fiilimsiler gibi yan tümcede yüklem olarak özne, nesne ve tümleç olabildiklerini, zaman kavramı taşımadan bir adı hareket özelliğiyle nitelendirebildiklerini, kimi zaman da kalıplaşarak yeni sözcükler oluşturduklarından yapım ekleriyle benzerlik gösterebildiklerini ifade etmektedir.

Türkiye Türkçesinde isim-fiiller, eylem kök ya da gövdelerine -mAk, -mA ve -İş ekleri getirilerek yapılmaktadır.

2. Sıfat-fiiller

Sıfat-fiil terimi yerine isim-fiil terimini kullanmayı tercih eden Eraslan'a göre (1980: xxxı) Türkçede sıfat-fiillerin tümcede oynadıkları rol büyüktür. Sıfat-fiiller, türlü kullanılışları ve işlevleriyle tümceye sadelik ve açıklık kazandırmakta, Hint-Avrupa dillerindeki yardımcı tümcelerin yerini tuttıkları için anlatımda kolaylık sağlamaktadırlar. Bu bakımdan Eraslan, Türkçenin tümce kuruluşunu ve yapısını anlamak için sıfat-fiillere odaklanmak gerektiğini belirtmektedir.

Sıfat-fiilleri, nesnelere geçici hareket özellikleriyle karşılayan özel eylem biçimleri olarak tanımlayan Eraslan'a göre (2012: 358) bu fiilimsi türü, nesnelere karşıladığı için ad grubunda yer alan sözcüklerdir ve ad gibi çekime girerek ad gibi kullanılırlar.

Sıfat-fiilleri, nesnelere hareket özelliklerini karşılayan eylem biçimleri olarak tanımlayan Ergin'e göre (1998: 333) bu fiilimsi türü de nesnelere karşıladıkları için anlam bakımından ad türünden sözcükler arasında bulunur ve hareket ifadesinin yanı sıra zaman ifadesi de taşır. Ergin (1998: 333), sıfat-fiillerin dil bilgisindeki konumu üzerinde durarak bu fiilimsi türünün ad türetme işlevleri sayesinde işletim ekiyle türetim eki arasında bir yer tutarak eylemden ad türetme eklerine çok yaklaştıklarını ve eylem işletme ekleri olduğunu belirtmekte, bu eklerin asıl işlevlerinin geçici hareket adları yapmak olduğunu vurgulamaktadır.

Üstüner'e göre (2000: 20) sıfat-fiiller, eylemlerin tümcede ad olarak kullanılan biçimleridir ve geçici adlardır. Çoğu zaman bir adı niteleyerek tümcede sıfat işlevi görürler. Sıfat-fiil ekleri, eylemlere eklenerek onların tümcede ad veya sıfat olarak kullanılmalarını sağlar. Sıfat-fiillerin diğer özelliklerini Üstüner (2000: 21-22) şöyle belirtmiştir: İsim-fiillerden farklı olarak zaman ve hareket kavramı taşır ve bütün ad işletim eklerini alabilirler. Tümcede daha çok sıfat görevindedirler, ayrıca birleşik tümcelerde yan tümcenin yüklemi olabilirler. Olmak, bulunmak yardımcı eylemlerini veya -DIr bildirme ekini alarak yüklem görevi yapabilirler. Sıfat-fiil ekleri kimi sözcüklerde kalıplaşmaya uğrayarak kalıcı adlar türetebilir, durum ekleriyle kalıplaşarak zarf-fiil eki oluşturabilirler. Sıfat-fiil eklerinin önemli bir kısmı zamanla kip eki olarak da kullanılmışlardır.

Günümüz Türkiye Türkçesinde kullanılan sıfat-fiil ekleri şunlardır: -AcAk, -An, -Ar, -AsI, -DIk, -mAz, -mİş

3. Zarf-fiiller

Zarf-fiiller, eylemlerin hareket hâlini ifade eden özel biçimlerdir (Eraslan, 2012: 399). Ergin'e göre (1998: 338) zarf-fiiller, kişiye ve zamana bağlanmayan, soyut bir hareket hâli karşılayan eylemlerin zarf biçimleridir. Ad gibi kullanılmaz ve ad işletim eklerini almazlar. Eylemlerin zarf biçimleri olarak daima çekimsiz kullanılan sözcüklerdir.

Korkmaz'a göre (2003: 983) zarf-fiiller hem eylem hem de zarf özelliği taşıdıklarından eylem olarak sadece hareket ve zaman kavramlarını içerirler; zarf olarak ise bir oluş ve kılışım durumunu ve tarzını bildirme özellikleri kazanırlar. Bu yüzden tümcede, kişiye ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen; ancak, yargı bildiren eylemler yanında, onlardaki oluş ve kılışım durumunu, tarzını belirleyen zarf görevi üstlenirler. Kısacası zarf-fiiller, eylemlerin zarf görevinde bulunan yardımcılarıdır ve çekimli eylem

olamazlar. Korkmaz (2003: 983), ayrıca zarf-fiillerin isim-fiiller gibi ada dönüşmediklerini, sıfat-fiiller gibi ad işletimi, iyelik ve çokluk ekleriyle genişletilmediklerini, tek başlarına kullanılabilecekleri gibi birleşik eylemlerde asıl eyleme eklenebildiklerini belirtmiştir.

Türkçede kullanılan başlıca zarf-fiil ekleri şöyle belirtilebilir: -ken, -AlI, -mAdAn, -Ip, -Inca, -ArAk, -DlkÇA, -mAksIzIn, -(I)r ... mAz, -A ...-A, -DIğIndA vb.

Türkçenin yukarıda belirtilen gramer özellikleri örgün eğitim kurumlarında öğrencilere dört temel dil becerisini destekleyecek biçimde öğretilmektedir. Bilindiği gibi dil bilgisi öğretimi bir dilin ses, biçim ve tümce yapılarını birtakım yöntemler kullanarak öğrencilere sezdirme ve bu yolla öğrencilerin dili doğru ve etkili kullanmalarını sağlamaya yönelik etkinlikler yapma sürecidir (Dolunay, 2010: 277). Buradan hareketle fiilimsi öğretiminde de yapısalcı bir anlayıştan öte işlevsel bir yaklaşımı benimsemek gerektiği ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde kuralı bilen ancak uygulayamayan öğrencilerle karşılaşmak şaşırtıcı olmayacaktır.

Türkçenin dil bilgisel bileşenleri ve özellikle de söz dizimsel yapısı dikkate alındığında fiilimsilerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin, fiilimsilerin ne olduğuna ve kullanımına yönelik bilgileri yeterli düzeyde olmalıdır. Bu dil yapısıyla ilgili hedeflenen kazanımları öğrencilere tam olarak edindirebilmek için etkili ve işlevsel çalışmalar tasarlanmalıdır (Madan ve İpek Eğilmez, 2014: 49).

Öte yandan alanyazında Türkçenin ana dili olarak öğretimi alanında fiilimsiler üzerine sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Buna karşılık Türk dili alanında fiilimsilerden söz eden birçok gramerin yanı sıra fiilimsilerle ilgili pek çok araştırma bulunmaktadır. Fiilimsilere ilişkin yapılan çalışmalardan bir kısmını da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Ana dili olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların okul öncesi çocuklarının dil edinimi açısından fiilimsi kullanım durumları (Birgün, 2016; Çapan, 2013; Hopurcuoğlu, 2010; Şahin, 2015), ortaokul öğrencilerinin fiilimsi kullanım durumları (Amanvermez, 2013; Çimen, 2014), fiilimsilerle ilgili etkinlik hazırlama (Madan ve İpek Eğilmez, 2014), bir yaklaşım, yöntem ve teknik çerçevesinde fiilimsi öğretimi (Arıcı, 2012; Güney, 2011; Kurt, 2006), yazınsal eserlerdeki fiilimsilerin belirlenmesi ve bunların Türkçe öğretimi bakımından değerlendirilmesi (Akgül, 2013; Durak, 2014; Keskin, 2020; Yazıcı, 2018;), ortaokul öğrencilerinin fiilimsilerle ilgili kavram yanılgılarının belirlenmesi (Yılmaz Yiğit, 2011) konularına yönelik olduğu görülmektedir. Alanyazından tespit edilen bu çalışmalar içerisinde ortaokul öğrencilerinin bütün sınıf düzeylerinde hangi fiilimsileri ne sıklıkla kullandıklarına yönelik tek bir çalışmaya (Amanvermez, 2013) rastlanmıştır. Bu nedenle ortaokul düzeyindeki öğrencilerde fiilimsi kullanımının durumunu görmek için başka çalışmalara da ihtiyaç vardır.

Araştırmanın amacı

Bilindiği gibi ilkökul, ortaokul ve liselerdeki eğitim ve öğretim etkinliklerinde Türkçe kullanılmaktadır. Bu nedenle bir ana dili kullanıcısı olarak öğrencilerin dili yeterli düzeyde bilmesi, kullanıcısı oldukları dilin dil bilgisi kurallarını ve özelliklerini kavramış, özümsemiş olması gerekir. Bu yetkinliğe ulaşan öğrenciler, sadece Türkçe derslerinde değil diğer derslerde de başarılı olacaktır. Bu bakımdan öğretimin her kademesinde öğrencilerden anlama ve anlatma becerilerini etkili bir biçimde kullanabilmeleri beklenir. Ortaokul öğrencilerinin yazılı anlatımlarında fiilimsi kullanımlarını belirlemek için yapılan bu çalışma, ortaokullardaki dil bilgisi öğretimi üzerine bir fikir edinmeyi; öğrencilerin dil bilgisine ilişkin

bilgilerini, kazandıkları farkındalıkları yazılı anlatıma nasıl ve ne kadar yansıtılabildiklerini görmeyi sağlayacaktır. Konunun öneminden hareketle araştırmanın genel amacı, ortaokul öğrencilerinin yazılı metinlerinde fiilimsi kullanım durumlarının belirlenmesidir.

Araştırma soruları

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Üç farklı okulda öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin fiilimsi kullanım sıklıkları ve ortalamaları ne düzeydedir?
2. Farklı sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin fiilimsi kullanım sıklıkları ve ortalamaları ne düzeydedir?
3. Öğrenciler yazılı anlatımlarında hangi fiilimsi türlerini ne düzeyde kullanmaktadır?
4. Üç farklı okulda öğrenim gören ortaokul öğrencileri sınıf düzeylerine göre hangi fiilimsi eklerini ne sıklıkla kullanmaktadır?
5. A, B ve C okullarındaki öğrenciler hangi fiilimsi eklerini ne sıklıkla kullanmaktadır?

Araştırmanın yöntemi

Öğrencilerin fiilimsi kullanım durumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada veri toplamak için nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırma amacına uygun olarak bilgi, belge ve dokümanlar analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada incelenen dokümanlar 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin yazdıkları öykülerden oluşmaktadır.

Çalışma grubu

Uzman görüşlerine bağlı olarak yazılı anlatım uygulamasında tamamlanacak öykünün belirlenmesinden sonra Bolu il merkezindeki 43 ortaokuldan üç okul seçilerek gerekli izinler alınmıştır. Araştırmadaki katılımcı grubu Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Grubu

| Sosyoekonomik Düzey | Uygulama Yapılan Okullar | 5. Sınıf | 6. Sınıf | 7. Sınıf | 8. Sınıf | Toplam |
|---------------------|--------------------------|----------|----------|----------|----------|--------|
| Üst | A | 30 | 30 | 30 | 30 | 120 |
| Orta | B | 30 | 30 | 30 | 30 | 120 |
| Alt | C | 30 | 30 | 30 | 30 | 120 |
| Toplam | | 90 | 90 | 90 | 90 | 360 |

Araştırmada, öncelikle okulların sosyoekonomik düzeyi belirlenmiştir. Okulların sosyoekonomik düzeylerinin belirlenmesinde İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nün verilerinden yararlanılmıştır. Ayrıca ildeki eğitim yöneticilerinin görüşleri dikkate alınarak okullar gruplara ayrılmıştır. Sosyoekonomik düzeyine göre üst, orta ve alt grupların eğitim gördüğü üç okul belirlendikten sonra araştırma okullarında öğrenim gören 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Her sınıf düzeyinde 30 öğrenciye, her bir

okulda 120 öğrenciye ve üç okulda toplamda 360 öğrenciye yazılı çalışma yaptırılmıştır. Böylece çözümlenme sürecine hazır olan veriler elde edilmiştir.

Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak tamamlanmamış bir öykü metni kullanılmıştır. Öğrencilere giriş bölümü önceden yazılmış bir öykü metni verilmiş ve öğrencilerin bu öyküyü tamamlaması istenmiştir. Bu veri toplama aracı ile öğrencilerin metinleri elde edilmiştir.

Veri toplama süreci

Farklı sosyoekonomik düzeydeki üç okula gidilmiş, okullardaki Türkçe öğretmenlerine araştırma anlatılmış ve veri toplama aracı verilmiştir. Her bir öğretmen kendi sınıfındaki öğrencilere bir ders saati süre vererek onların veri toplama aracındaki girişe bağlı olarak öykü metinlerini yazmalarını istemiştir. Ders süresinin bitiminde metinler toplanmıştır. Böylece 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin yazılı metinleri elde edilmiştir.

Verilerin incelenmesi

Elde edilen dokümanlar betimsel analiz yöntemine göre çözümlenmiştir. Betimsel analiz yönteminde inceleme sürecinden önce kategoriler belirlenir. İlgili tema altında belirlenen veriler kaydedilir. Bu işlemlerin sonucunda elde edilen sonuçlar yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239-240). Öğrencilerin yazılı metinlerinde yer alan fiilimsilerin belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışmada da “fiilimsi” ana ulam olarak kabul edilmiş; alt ulamlar ise isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olarak belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin yazılı anlatımlarındaki fiilimsileri tespit edebilmek için bir veri çözümlenme formu hazırlanmış ve verilerin çözümlenmesinde bu formdan yararlanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 2’de bu forma yer verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarında Kullandıkları Fiilimsilerin İşlendiği Form Örneği

| | | |
|-----------------------------|---------------|--------------|
| Uygulama Okulu: A Ortaokulu | | |
| Sınıf Düzeyi | : 5. Sınıf | |
| Öğrenci Kodu | : K1 | |
| Fiilimsi Türleri | | |
| İsim-Fiiller | Sıfat-Fiiller | Zarf-fiiller |
| | | |
| | | |
| | | |

Öğrencilerin yazılı metinlerinin analizinde “fiilimsi” temel ulam olarak saptanmış ve alt ulamların her bir tümcede ne sıklıkla geçtiği belirlenmiştir. Araştırmalarda güvenilirlik için bazı teknikler kullanılır, araştırmacılar farklı zamanlarda birbirinden bağımsız olarak verileri çözümler, ardından karşılaştırır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu araştırmada da güvenilirlik için öncelikle araştırmacılar tarafından betimsel analizde kullanılacak ana ve alt ulamlar belirlenmiştir. Ardından araştırmacılar metinleri birbirinden bağımsız olarak incelemiştir. Bu iki inceleme karşılaştırılmış, araştırmacılar arasında uyum olduğu belirlenmiştir. Ayrıca toplanan veriler ayrıntılı bir biçimde yazılarak ulaşılan sonuçlar bulgular kısmında açıklanmıştır. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları fiilimsilere ilişkin bulgularda

frekans (f) ve ortalama (\bar{x}) analizlerinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin yazılı metinlerinde yer alan fiilimsilerin farklı türleri ve sayıları tablolarda gösterilmiş ve araştırmanın sonuçlarına bunlardan hareketle ulaşılmıştır.

Bulgular

1. Soru: A, B ve C okullarındaki öğrencilerin sınıf düzeylerine göre fiilimsi kullanım sıklıkları ve ortalamaları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 3. A Okulunda Sınıf Düzeyine Göre Fiilimsi Kullanımı

| Sınıf Düzeyi | N | Fiilimsiler | f | \bar{x} |
|--------------|----|-------------|-----|-----------|
| 5 | 30 | İsim-fiil | 55 | 1,83 |
| | | Sıfat-fiil | 73 | 2,43 |
| | | Zarf-fiil | 53 | 1,76 |
| | | Toplam | 181 | 6,03 |
| 6 | 30 | İsim-fiil | 73 | 2,43 |
| | | Sıfat-fiil | 99 | 3,3 |
| | | Zarf-fiil | 55 | 1,83 |
| | | Toplam | 227 | 7,56 |
| 7 | 30 | İsim-fiil | 71 | 2,36 |
| | | Sıfat-fiil | 100 | 3,33 |
| | | Zarf-fiil | 76 | 2,53 |
| | | Toplam | 247 | 8,23 |
| 8 | 30 | İsim-fiil | 91 | 3,03 |
| | | Sıfat-fiil | 71 | 2,36 |
| | | Zarf-fiil | 53 | 1,76 |
| | | Toplam | 215 | 7,16 |

A ortaokulu öğrencilerinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 3'e bakıldığında en fazla fiilimsi kullanan sınıf düzeyinin 7. sınıf (f 247) olduğu, ardından sırasıyla 6. sınıf (f 227) ve 8. sınıfın (f 215) geldiği görülmektedir. En az fiilimsi kullanan sınıf düzeyi ise 5. sınıf (f 181) öğrencileri olmuştur.

5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri en fazla sıfat-fiilleri, 8. sınıf öğrencileri ise en fazla isim-fiilleri kullanmıştır. A okulunda genel toplamda türüne göre en fazla kullanılan fiilimsilerin sıfat-fiiller (f 343), en az kullanılan fiilimsi türünün ise zarf-fiiller (f 237) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. B Okulunda Sınıf Düzeyine Göre Fiilimsi Kullanımı

| Sınıf Düzeyi | N | Fiilimsiler | f | x̄ |
|--------------|----|-------------|-----|------|
| 5 | 30 | İsim-fiil | 45 | 1,5 |
| | | Sıfat-fiil | 40 | 1,33 |
| | | Zarf-fiil | 32 | 1,06 |
| | | Toplam | 117 | 3,9 |
| 6 | 30 | İsim-fiil | 87 | 2,9 |
| | | Sıfat-fiil | 110 | 3,66 |
| | | Zarf-fiil | 61 | 2,03 |
| | | Toplam | 258 | 8,6 |
| 7 | 30 | İsim-fiil | 70 | 2,33 |
| | | Sıfat-fiil | 62 | 2,06 |
| | | Zarf-fiil | 57 | 1,9 |
| | | Toplam | 189 | 6,3 |
| 8 | 30 | İsim-fiil | 78 | 2,6 |
| | | Sıfat-fiil | 94 | 3,13 |
| | | Zarf-fiil | 66 | 2,2 |
| | | Toplam | 238 | 7,93 |

B ortaokulu öğrencilerinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 4'e bakıldığında en fazla fiilimsi kullanan sınıf düzeyinin 6. sınıf (f 258) olduğu, ardından sırasıyla 8. sınıf (f 238) ve 7. sınıfın (f 189) geldiği görülmektedir. En az fiilimsi kullanan sınıf düzeyi ise 5. sınıf (f 117) öğrencileri olmuştur.

5 ve 7. sınıf öğrencileri en fazla isim-fiilleri, 6 ve 8. sınıf öğrencileri ise en fazla sıfat-fiilleri kullanmıştır. B okulunda genel toplamda türüne göre en fazla kullanılan fiilimsinin sıfat-fiiller (f 306), en az kullanılan fiilimsi türünün ise zarf-fiiller (f 216) olduğu görülmektedir.

Tablo 5. C Okulunda Sınıf Düzeyine Göre Fiilimsi Kullanımı

| Sınıf Düzeyi | N | Fiilimsiler | f | x̄ |
|--------------|----|-------------|-----|------|
| 5 | 30 | İsim-fiil | 52 | 1,73 |
| | | Sıfat-fiil | 74 | 2,46 |
| | | Zarf-fiil | 74 | 2,46 |
| | | Toplam | 200 | 6,66 |
| 6 | 30 | İsim-fiil | 45 | 1,5 |
| | | Sıfat-fiil | 48 | 1,6 |
| | | Zarf-fiil | 42 | 1,4 |
| | | Toplam | 135 | 4,5 |
| 7 | 30 | İsim-fiil | 120 | 4 |
| | | Sıfat-fiil | 50 | 1,66 |
| | | Zarf-fiil | 67 | 2,23 |

| | | | | |
|---|----|------------|-----|------|
| | | Toplam | 237 | 7,9 |
| 8 | 30 | İsim-fiil | 46 | 1,53 |
| | | Sıfat-fiil | 40 | 1,33 |
| | | Zarf-fiil | 52 | 1,73 |
| | | Toplam | 138 | 4,6 |

C ortaokulu öğrencilerinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 5'e bakıldığında en fazla fiilimsi kullanan sınıf düzeyinin 7. sınıf olduğu (f 237), ardından sırasıyla 5. sınıf (f 200) ve 8. sınıfın (f 138) geldiği görülmektedir. En az fiilimsi kullanan sınıf düzeyi ise 6. sınıf (f 135) öğrencileri olmuştur.

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre en fazla kullandıkları fiilimsi türleriyse 8. sınıf öğrencilerinde zarf-fiiller, 7. sınıf öğrencilerinde isim-fiiller, 6. sınıf öğrencilerinde sıfat-fiiller olmuştur. 5. sınıf öğrencileri ise fiilimsi türlerinden en çok sıfat-fiilleri (f 74) ve zarf-fiilleri (f 74) kullanmıştır. Tablo 5'e bakıldığında C okulunun tamamında genel toplamda türüne göre en fazla kullanılan fiilimsilerin isim-fiiller (f 263), en az kullanılan fiilimsilerin ise sıfat-fiiller (f 212) olduğu görülmektedir.

2. Soru: Farklı sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin fiilimsi kullanım sıklıkları ve ortalamaları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 6. 5 Sınıf Öğrencilerinin Fiilimsi Kullanımı

| Sınıf Düzeyi | N | Fiilimsiler | f | x̄ |
|--------------|----|-------------|-----|------|
| A | 30 | İsim-fiil | 55 | 1,83 |
| | | Sıfat-fiil | 73 | 2,43 |
| | | Zarf-fiil | 53 | 1,76 |
| | | Toplam | 181 | 6,03 |
| B | 30 | İsim-fiil | 45 | 1,5 |
| | | Sıfat-fiil | 40 | 1,33 |
| | | Zarf-fiil | 32 | 1,06 |
| | | Toplam | 117 | 3,9 |
| C | 30 | İsim-fiil | 52 | 1,73 |
| | | Sıfat-fiil | 74 | 2,46 |
| | | Zarf-fiil | 74 | 2,46 |
| | | Toplam | 200 | 6,66 |

Üç farklı okulda eğitim gören 5. sınıf öğrencilerinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 6'ya bakıldığında en fazla fiilimsi kullanan okulun C okulu (f 200) olduğu, ardından A okulunun (f 181) geldiği görülmektedir. Tablo 6'ya göre en az fiilimsi kullanan okul ise B okulu (f 117) öğrencileridir.

5. sınıflar düzeyinde A okulu öğrencilerinin sıfat-fiilleri (f 73), B okulu öğrencilerinin isim-fiilleri (f 45) en fazla kullandıkları tespit edilmiştir. C okulu öğrencilerinin ise eşit sayıda (f 74) kullandıkları sıfat-fiiller ve zarf-fiiller en fazla kullandıkları fiilimsi türleri olmuştur.

5. sınıflar düzeyinde en fazla kullanılan fiilimsi türünün sıfat-fiiller (f 187), en az kullanılan fiilimsi türünün ise isim-fiiller (f 152) olduğu görülmektedir.

Tablo 7. 6. Sınıf Öğrencilerinin Fiilimsi Kullanımı

| Okul | N | Fiilimsiler | f | x̄ |
|------|----|-------------|-----|------|
| A | 30 | İsim-fiil | 73 | 2,43 |
| | | Sıfat-fiil | 99 | 3,3 |
| | | Zarf-fiil | 55 | 1,83 |
| | | Toplam | 227 | 7,56 |
| B | 30 | İsim-fiil | 87 | 2,9 |
| | | Sıfat-fiil | 110 | 3,66 |
| | | Zarf-fiil | 61 | 2,03 |
| | | Toplam | 258 | 8,6 |
| C | 30 | İsim-fiil | 45 | 1,5 |
| | | Sıfat-fiil | 48 | 1,6 |
| | | Zarf-fiil | 42 | 1,4 |
| | | Toplam | 135 | 4,5 |

Üç farklı okulda eğitim gören 6. sınıf öğrencilerinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 7'ye bakıldığında en fazla fiilimsi kullanan okulun B okulu (f 258) olduğu, ardından A okulunun (f 227) geldiği görülmektedir. En az fiilimsi kullanan okul ise C okulu (f 135) öğrencileridir.

6. sınıflar düzeyinde A okulu öğrencilerinin en fazla kullandıkları fiilimsi türü sıfat-fiiller (f 99) olmuştur. B okulu (f 110) ve C okulu (f 48) öğrencilerinin en fazla kullandıkları fiilimsi türü de yine sıfat-fiillerdir.

6. sınıflar düzeyinde A, B ve C okulu öğrencilerinin en fazla kullandıkları fiilimsi türü sıfat-fiillerdir (f 257). En az kullanılan fiilimsi türünün ise zarf-fiiller (f 158) olduğu görülmektedir.

Tablo 8. 7. Sınıf Öğrencilerinin Fiilimsi Kullanımı

| Okul | N | Fiilimsiler | f | x̄ |
|------|----|-------------|-----|------|
| A | 30 | İsim-fiil | 71 | 2,36 |
| | | Sıfat-fiil | 100 | 3,33 |
| | | Zarf-fiil | 76 | 2,53 |
| | | Toplam | 247 | 8,23 |
| B | 30 | İsim-fiil | 70 | 2,33 |
| | | Sıfat-fiil | 62 | 2,06 |
| | | Zarf-fiil | 57 | 1,9 |
| | | Toplam | 189 | 6,3 |
| C | 30 | İsim-fiil | 120 | 4 |
| | | Sıfat-fiil | 50 | 1,66 |
| | | Zarf-fiil | 67 | 2,23 |

| | | |
|--------|-----|-----|
| Toplam | 237 | 7,9 |
|--------|-----|-----|

Üç farklı okulda eğitim gören 7. sınıf öğrencilerinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 8'e bakıldığında en fazla fiilimsi kullanan okulun A okulu (f 247) olduğu, ardından C okulunun (f 237) geldiği görülmektedir. En az fiilimsi kullanan okul ise B okulu (f 189) öğrencileri olmuştur.

7. sınıflar düzeyinde A okulu öğrencilerinin en fazla kullandıkları fiilimsi türü sıfat- fiiller (f 100) olmuştur. B okulu (f 70) ve C okulu (f 120) öğrencilerinin en fazla kullandıkları fiilimsi türü ise isim-fiillerdir.

Tüm okullar göz önüne alındığında 7. sınıflar düzeyinde en fazla kullanılan fiilimsi türünün isim-fiiller (f 261), en az kullanılan fiilimsi türünün ise zarf-fiiller olduğu (f 200) görülmektedir.

Tablo 9. 8. Sınıf Öğrencilerinin Fiilimsi Kullanımı

| Okul | N | Fiilimsiler | f | x̄ |
|------|----|-------------|-----|------|
| A | 30 | İsim-fiil | 91 | 3,03 |
| | | Sıfat-fiil | 71 | 2,36 |
| | | Zarf-fiil | 53 | 1,76 |
| | | Toplam | 215 | 7,16 |
| B | 30 | İsim-fiil | 78 | 2,6 |
| | | Sıfat-fiil | 94 | 3,13 |
| | | Zarf-fiil | 66 | 2,2 |
| | | Toplam | 238 | 7,93 |
| C | 30 | İsim-fiil | 46 | 1,53 |
| | | Sıfat-fiil | 40 | 1,33 |
| | | Zarf-fiil | 52 | 1,73 |
| | | Toplam | 138 | 4,6 |

Üç farklı okulda eğitim gören 8. sınıf öğrencilerinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 9'a bakıldığında en fazla fiilimsi kullanan okulun B okulu (f 238) olduğu, ardından A okulunun (f 215) geldiği görülmektedir. En az fiilimsi kullanan okul ise C okuludur (f 138).

8. sınıflar düzeyinde A okulu öğrencilerinin en fazla kullandıkları fiilimsi türü isim- fiiller (f 91), B okulu öğrencilerinin en fazla kullandıkları fiilimsi türü sıfat-fiiller (f 94), C okulu öğrencilerinin en fazla kullandıkları fiilimsi türüyse zarf-fiillerdir (f 52).

Tüm okullar değerlendirildiğinde 8. sınıflar düzeyinde en fazla kullanılan fiilimsi türünün isim-fiiller (f 215), en az kullanılan fiilimsi türünün ise zarf-fiiller (f 171) olduğu görülmektedir.

3. Soru: Öğrencilerin yazılı anlatımlarında hangi fiilimsi türlerini ne düzeyde kullandıkları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 10. Öğrencilerin Fiilimsi Türü Kullanım Dağılımı

| N | Fiilimsiler | f | x̄ |
|-----|-------------|------|------|
| 360 | İsim-fiil | 833 | 2,31 |
| | Sıfat-fiil | 861 | 2,39 |
| | Zarf-fiil | 688 | 1,91 |
| | Toplam | 2382 | 6,61 |

Üç farklı okulda eğitim gören 360 öğrencinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 10'a bakıldığında en fazla kullanılan fiilimsi türünün sıfat-fiiller (f 861), en az kullanılan fiilimsi türünün ise zarf-fiiller (f 688) olduğu görülmektedir.

Tablo 10'a göre 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin tamamı dikkate alındığında her bir öğrenci bir sayfalık bir metinde ortalama olarak 6,61 adet fiilimsi kullanmıştır.

4. Soru: Üç farklı okulda öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre hangi fiilimsi eklerini ne sıklıkla kullandıkları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 11. A Okulu Öğrencilerinin Fiilimsi Ekleri Kullanım Sıklıkları

| Fiilimsi Ekleri | 5. Sınıf | 6. Sınıf | 7. Sınıf | 8. Sınıf | Toplam |
|-----------------|----------|----------|----------|----------|--------|
| -An | 3 | 9 | 7 | 2 | 21 |
| -Asİ | - | - | - | - | 0 |
| -mAz | - | 1 | 1 | - | 2 |
| -Ar | - | - | - | - | 0 |
| -Dİk | 54 | 72 | 74 | 55 | 255 |
| -AcAk | 16 | 13 | 13 | 11 | 53 |
| -mİş | - | 4 | 5 | 3 | 12 |
| -mA | 44 | 56 | 56 | 66 | 222 |
| -İş | 1 | 2 | 3 | 3 | 9 |
| -mAk | 10 | 15 | 12 | 22 | 59 |
| -ken | 1 | 8 | 13 | 10 | 32 |
| -AlI | - | - | - | 1 | 1 |
| -mAdAn | 5 | 2 | 6 | 3 | 16 |
| -İp | 14 | 25 | 29 | 24 | 92 |
| -IncA | 21 | 9 | 9 | 9 | 48 |
| -ArAk | 8 | 8 | 14 | 3 | 33 |
| -DİkçA | 2 | - | 2 | - | 4 |
| -mAksİzIn | - | - | - | - | 0 |
| -(I)r ...-maz | - | 1 | 1 | 1 | 3 |
| ...-A ...-A | 1 | 2 | 2 | 2 | 7 |
| -DİğİnDA | 1 | - | - | - | 1 |

A okulunda eğitim gören 120 öğrencinin kullandığı fiilimsi eklerinin sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 11'e göre en fazla kullanılan fiilimsi eki -Dİk sıfat-fiil eki (f 255), -mA isim-fiil eki (f 222) ve -İp zarf-fiil ekidir (f 92). -AsI, -Ar ve -mAkSİzIn fiilimsi ekleri ise hiç kullanılmamıştır.

Tablo 12. B Okulu Öğrencilerinin Fiilimsi Ekleri Kullanım Sıklıkları

| Fiilimsi Ekleri | 5. Sınıf | 6. Sınıf | 7. Sınıf | 8. Sınıf | Toplam |
|-----------------|----------|----------|----------|----------|--------|
| -An | 11 | 11 | 1 | 9 | 32 |
| -AsI | - | - | - | - | 0 |
| -mAz | 1 | 3 | - | 1 | 5 |
| -Ar | - | - | - | - | 0 |
| -Dİk | 24 | 74 | 55 | 72 | 225 |
| -AcAk | 4 | 19 | 6 | 10 | 39 |
| -mİş | - | 3 | - | 2 | 5 |
| -mA | 29 | 61 | 49 | 58 | 197 |
| -İş | 1 | - | 1 | 3 | 5 |
| -mAk | 15 | 26 | 20 | 17 | 78 |
| -ken | 5 | 2 | 7 | 8 | 22 |
| -AlI | - | - | - | - | 0 |
| -mAdAn | 1 | 8 | 1 | 4 | 14 |
| -İp | 7 | 19 | 28 | 36 | 90 |
| -İncA | 10 | 16 | 12 | 5 | 43 |
| -ArAk | 5 | 7 | 6 | 8 | 26 |
| -DİkçA | 1 | 5 | 2 | 2 | 10 |
| -mAkSİzIn | - | - | - | - | 0 |
| -(I)r ...-maz | 2 | 1 | 1 | 2 | 6 |
| ...-A ...-A | 1 | 2 | - | 1 | 4 |
| -DİğİnDA | - | 1 | - | - | 1 |

B okulunda eğitim gören 120 öğrencinin kullandığı fiilimsi eklerinin sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 12'ye göre en fazla kullanılan fiilimsi ekleri sırasıyla -Dİk sıfat-fiil eki (f 225), -mA isim-fiil eki (f 197) ve -İp zarf-fiil ekidir (f 90). -AsI, -Ar, -AlI ve -mAkSİzIn fiilimsi ekleri ise hiç kullanılmamıştır.

Tablo 13. C Okulu Öğrencilerinin Fiilimsi Ekleri Kullanım Sıklıkları

| Fiilimsi Ekleri | 5. Sınıf | 6. Sınıf | 7. Sınıf | 8. Sınıf | Toplam |
|-----------------|----------|----------|----------|----------|--------|
| -An | 20 | 9 | 5 | 8 | 42 |
| -AsI | - | - | - | 2 | 2 |
| -mAz | 1 | - | - | - | 1 |
| -Ar | 1 | - | - | - | 1 |
| -Dİk | 50 | 27 | 35 | 18 | 130 |
| -AcAk | 2 | 9 | 10 | 8 | 29 |
| -mİş | - | 3 | - | 4 | 7 |

| | | | | | |
|---------------|----|----|----|----|-----|
| -mA | 42 | 39 | 87 | 32 | 200 |
| -İş | - | - | 5 | 2 | 7 |
| -mAk | 10 | 6 | 28 | 12 | 56 |
| -ken | 10 | 3 | 10 | 2 | 25 |
| -AlI | - | 1 | 1 | 1 | 3 |
| -mAdAn | 10 | 6 | - | - | 16 |
| -Ip | 24 | 12 | 23 | 6 | 65 |
| -IncA | 18 | 9 | 20 | 14 | 61 |
| -ArAk | 10 | 3 | 5 | 18 | 36 |
| -DIkçA | 2 | 6 | 3 | 6 | 17 |
| -mAksIzIn | - | - | - | - | 0 |
| -(I)r ...-maz | - | 1 | 2 | 4 | 7 |
| ...-A ...-A | - | 1 | 3 | - | 4 |
| -DIğIndA | - | - | - | 1 | 1 |

C okulunda eğitim gören 120 öğrencinin kullandığı fiilimsi eklerinin sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 13'e göre en fazla kullanılan fiilimsi ekleri sırasıyla -mA isim-fiil eki (f 200) ve -DIk sıfat-fiil eki (f 130) ve -Ip zarf-fiil ekidir (f 65). -mAksIzIn zarf-fiil eki ise hiç kullanılmamıştır.

5. Soru: A, B ve C okullarındaki öğrencilerin hangi fiilimsi eklerini ne sıklıkla kullandıkları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 14. Okullardaki Tüm Öğrencilerin Fiilimsi Ekleri Sıklıkları

| Fiilimsi Ekleri | A Okulu | B Okulu | C Okulu | Toplam |
|-----------------|---------|---------|---------|--------|
| -An | 21 | 32 | 42 | 95 |
| -AsI | - | - | 2 | 2 |
| -mAz | 2 | 5 | 1 | 8 |
| -Ar | - | - | 1 | 1 |
| -DIk | 255 | 225 | 130 | 610 |
| -AcAk | 53 | 39 | 29 | 121 |
| -mİş | 12 | 5 | 7 | 24 |
| -mA | 222 | 197 | 200 | 619 |
| -İş | 9 | 5 | 7 | 21 |
| -mAk | 59 | 78 | 56 | 193 |
| -ken | 32 | 22 | 25 | 79 |
| -AlI | 1 | - | 3 | 4 |
| -mAdAn | 16 | 14 | 16 | 46 |
| -Ip | 92 | 90 | 65 | 247 |
| -IncA | 48 | 43 | 61 | 152 |
| -ArAk | 33 | 26 | 36 | 95 |
| -DIkçA | 4 | 10 | 17 | 31 |

| | | | | |
|--------------|---|---|---|----|
| -mAksIzIn | - | - | - | 0 |
| -(I)r ...maz | 3 | 6 | 7 | 16 |
| ...-A ... -A | 7 | 4 | 4 | 15 |
| -DIğIndA | 1 | 1 | 1 | 3 |

A, B ve C okullarında eğitim gören 360 öğrencinin kullandığı fiilimsi eklerinin sıklıklarına ilişkin verilen Tablo 14'e göre en fazla kullanılan fiilimsi ekleri sırasıyla -mA isim-fiil eki (f 619), -DIk sıfat-fiil eki (f 610) ve -Ip zarf-fiil ekidir (f 247). -mAksIzIn zarf-fiil eki ise hiç kullanılmamıştır.

Tartışma ve sonuç

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında ortaokul öğrencilerinin fiilimsileri kullanım durumlarına ilişkin aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Sınıf düzeyleri dikkate alındığında en çok fiilimsi kullanılan sınıf düzeylerinin A ve C okullarında 7. sınıflar, B okulundaysa 6. sınıf olduğu görülmüştür. Bu durum, fiilimsi kullanma sıklığının değişik sınıf düzeylerinde okuldan okula farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca fiilimsiler ve fiilimsi öğretimi, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda sadece 8. sınıflar düzeyinde yer almasına karşın 8. sınıfların öğrendiklerini uygulamasında yeterli bir performans gösteremedikleri sonucuna varılabilir. Başka bir deyişle ortaokul son sınıfta yapılan fiilimsi öğretiminin belirtik olarak gerçekleştirildiği, çoğunlukla biçim ve anlama odaklanıldığı, kullanımın öncelenmediği yorumu yapılabilir.

Fiilimsi kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre incelendiğinde en az fiilimsi kullanan sınıf düzeyinin 5. sınıflar olduğu tespit edilmiştir. 5. sınıflardan sonra sırasıyla 8. sınıf ve 6. sınıflar gelmektedir. En çok fiilimsi kullanan sınıf düzeyi ise 7. sınıf olarak bulgulanmıştır. 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde en az fiilimsi kullanan sınıf düzeylerinin 5 ve 8. sınıflar olduğu görülmektedir. Bu bulgular, Amanvermez'in (2013: 128) çalışmasındaki 5 ve 8. sınıfların en az fiilimsi kullanan sınıf düzeyleri olduğu bulgusuyla kısmen örtüşmektedir. Araştırmada dikkat çeken bulgu, 5. sınıf öğrencilerinden sonra en az fiilimsi kullanan sınıf düzeyinin 8. sınıf öğrencileri olmasıdır. Dil becerilerini daha iyi kullanmaları beklenen 8. sınıf öğrencilerinin dil gelişimleri üzerinde bilişsel gelişimle birlikte fiziksel, duyuşsal ve ahlaki gelişim özelliklerinin etkili olduğu, fiziksel ve ruhsal bakımdan değişim geçiren ergenlik dönemindeki çocukların ilgisinin okul dışındaki uyarıcıların etkisi altında kaldığı, bu durumun bu yaş grubundaki çocukların dil kullanımını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir (Amanvermez, 2013: 131-132). Öte yandan zarf-fiiller üzerine bir çalışma yapan Çapan (2013), yaşı büyük çocukların küçük çocuklara göre zarf-fiilleri tür ve sıklık açısından daha çok kullandıklarını tespit etmiştir. Birgün (2016) de sıfat-fiiller üzerine yaptığı bir çalışmada yaşı büyük çocukların sıfat-fiil kullanımını bakımından daha iyi tümceler ürettiğini gözlemlemiştir. Zarf-fiillere ve sıfat-fiillere ilişkin bu bulgular, fiilimsi konusuna genellenecek olursa fiilimsi kullanımının yaşa ve sınıf düzeyine bağlı olarak arttığını göstermekte, ancak ortaokul düzeyindeki öğrencilerde bu durumun her zaman geçerli olmayabileceğini düşündürmektedir. Nitekim hem yukarıda sözü edilen Amanvermez'in (2013) hem de bu çalışmanın bulguları bu durumu doğrulamaktadır.

Üç farklı okulda eğitim gören 360 öğrencinin kullandığı fiilimsi türleri ve sıklıklarına ilişkin verilere bakıldığında ve üç okul da dikkate alındığında en fazla kullanılan fiilimsi türünün sıfat-fiiller, en az kullanılan fiilimsi türünün ise zarf-fiiller olduğu görülmektedir. Buna göre öğrencilerin yazılı anlatımlarında 861 adet sıfat-fiil, 833 adet isim-fiil kullanımı söz konusuysa 688 adet zarf-fiile yer verilmiştir. Bu bulgular, sıfat-fiil ve isim-fiil kullanımının öğrencilerin yazılı metinlerinde görülme

sıklığının zarf-fiillere göre yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak buradaki sonuçların, Amanvermez'in (2013) çalışmasındaki bulgularla paralellik göstermediği, tam tersi bir bulguya ulaşıldığı görülmektedir. Nitekim Amanvermez (2013), çalışmasında en çok kullanılan fiilimsilerin sırasıyla zarf-fiiller, isim-fiiller ve sıfat-fiiller olduğunu tespit etmiştir. Hopurcuoğlu'nun (2010) çalışmasında ise en çok kullanılan fiilimsi eklerinin, sırasıyla isim-fiil, zarf-fiil ve sıfat-fiil olduğu bulgulanmıştır. Şahin (2005), 5-6 yaş çocuklarının sözlü anlatımları üzerine yaptığı çalışmada fiilimsilerin kullanım sıklığını en çoktan en aza doğru sırasıyla zarf-fiil, isim-fiil ve sıfat-fiil olarak belirlemiştir. Çimen (2014), 8. sınıf öğrencileri üzerinde anı, deneme, gezi ve öykü türlerine dayalı olarak yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında fiilimsilerin kullanımını incelemiştir. Buna göre araştırmacı yazılı anlatımın dört türünde de en çok kullanılan fiilimsilerin zarf-fiiller olduğunu tespit etmiştir. Anı türünde zarf-fiillerden sonra isim-fiiller en çok kullanılan ikinci fiilimsi türüdür. Bu türde en az kullanılan fiilimsi ekleri ise sıfat-fiillerdir. Deneme, gezi ve öykü türlerinde ise en çok kullanılan zarf-fiillerden sonra sırasıyla sıfat-fiiller ve isim-fiiller gelmektedir. Belirtilen bu araştırmalardan elde edilen sonuçların birbirleriyle tamamen örtüşmediği görülmektedir. Bu durum, araştırmacıların veri toplama amacıyla öğrencilerden yazmalarını istedikleri kompozisyonların konusu ve anlatım türünün farklılığından ya da çocukların sözel dil kullanımını incelemesinden kaynaklanabilir. Dolayısıyla burada yazı dili ve konuşma dilinde fiilimsi kullanımının değişik boyutlarıyla ve farklı değişkenler açısından araştırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Ortaokul öğrencilerinin kullandıkları fiilimsi eklerinin sıklıklarına ilişkin verilere bakıldığında ise en fazla kullanılan fiilimsi eklerinin -mA isim-fiil eki, -Dİk sıfat-fiil eki ve -İp zarf-fiil eki olduğu görülmüştür. -mAkIsZIn zarf-fiil eki ise hiç kullanılmamıştır. -mA, -Dİk ve -İp fiilimsi eklerine ilişkin bu bulgular, Amanvermez'in (2013) bulgularıyla paralellik göstermektedir. Hopurcuoğlu'nun (2010) çalışmasında -mA, -Dİk ve -İncA fiilimsi eklerinin en çok kullanılan fiilimsi ekleri olduğu belirlenmiş, -İncA ekinden sonra -ken ekiyle birlikte -İp fiilimsi ekinin geldiği görülmüştür. Hopurcuoğlu'nun (2010) elde ettiği bulguların, bu çalışmanın bulgularıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Alanyazından ve bu çalışmadan elde edilen bu bulgular, sıfat-fiil ve isim-fiil eklerinin, zarf-fiil eklerine göre türetim eki olarak kullanılmaya daha elverişli olmasından kaynaklanabilir. Burada başka bir neden olarak da sıfat-fiil ve isim-fiil eklerinin, tümce ve tümceyi oluşturan söz öbekleri içinde zarf-fiillere göre ad görevinde kullanılmaya daha elverişli olmaları gösterilebilir.

Çalışmada farklı sosyoekonomik çevredeki okullarda kullanılan toplam fiilimsi sayısına bakıldığında sosyoekonomik düzeyi yüksek olan A ortaokulunda 870 adet; orta düzey sosyoekonomik çevrede bulunan B ortaokulunda 802 adet ve düşük sosyoekonomik çevrede bulunan C ortaokulunda 710 adet fiilimsi kullanıldığı bulgulanmıştır. Bu bulgular Amanvermez'in (2013) ve Hopurcuoğlu'nun (2010) yaptığı çalışmalarda bulgularla örtüşmektedir. Nitekim Amanvermez (2013), çalışmasında ortaokul öğrencilerinde fiilimsi eklerinin kullanım sıklığı bakımından üst sosyoekonomik düzeydeki okulun orta ve alt sosyoekonomik düzeydeki okula göre yüksek olduğunu tespit etmiştir. Hopurcuoğlu (2010) da okul öncesi çocuklarının fiilimsi kullanımları üzerine yaptığı araştırmada üst sosyoekonomik düzeydeki çocukların, orta ve alt sosyoekonomik düzeydeki çocuklara göre daha çok fiilimsi kullandıklarını belirlemiştir. Bu sonuçlar; ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, evdeki çalışma ortamı gibi çeşitli değişkenlerin, dil öğrenimi ve dili kullanma becerisi üzerindeki etkisini göstermektedir. Başka bir deyişle yaşanan çevrenin sosyal ve ekonomik standartları yükseldikçe öğrencinin dili kullanma becerisinin de arttığı söylenebilir.

5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin bu çalışma için yazdıkları öyküler fiilimsi kullanımı bakımından incelendiğinde fiilimsi türlerinin ve fiilimsi oluşturmada kullanılan birtakım biçimbirimlerin ana dili

kullanıcılarında örtük olarak zaten var olduğu, formal eğitim almadan ve farkında olmaksızın da kullanılabilirliği görülmektedir. Bu durum, Türkçe dil bilgisinin önemli bileşenlerinden biri olan biçimbirimlerin yapısal öğretiminden çok biçim-anlam-kullanım boyutlarıyla öğretimine önem verilmesi gerektiğini, bu şekilde yapılacak bir dil bilgisi öğretiminin daha verimli olabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlardan hareketle, Türkçe derslerinde fiilimsilerin işlevleri üzerinde sezdirme çalışmalarına ağırlık verilmesi, fiilimsilerin sadece biçim ve anlam bakımından değil, kullanım bakımından da öğretimi üzerinde durulması gerektiği belirtilebilir. Öğrencilerin -DİK ve -mA gibi belirli fiilimsi ekleri üzerinde yoğunlaşması ya da -mAksIzIn gibi kimi fiilimsi eklerini hiç kullanmaması nedeniyle Türkçe dil bilgisi öğretiminde diğer fiilimsi eklerinin işlev ve kullanımlarına da odaklanılmalı ve bu amaçla da çeşitli etkinlikler yaptırılmalıdır. Sosyoekonomik düzeyi düşük çevrede bulunan okullarda, bu öğretim etkinliklerine daha çok önem verilmeli, öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırılarak onların Türkçenin geniş anlatım olanaklarını ve bu olanaklardan biri olan fiilimsi kullanımlarını sezmeleri sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Akgül, O. (2013). *Mustafa Kutlu'nun "Mavi Kuş" isimli hikâyesinde fiilimsilerin tespiti ve Türkçe öğretimi bakımından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Amanvermez, F. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin yazılı anlatımda fiilimsi kullanma becerilerinin incelenmesi (İstanbul/Zeytinburnu ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arıcı, B. (2012). *Çoklu zekâ destekli Türkçe dersi sunumunun ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin fiilimsileri kavrama durumlarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Bayraktar, N. (2004). *Türkçede Fiilimsiler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Birgün, M. (2016). An analysis of verbal adjective use in pre-school context. *Turkish Studies*, 11(4), 269-278. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9125>
- Çapan, S. A. (2013). An analysis of converb use in Turkish-speaking pre-school children. *Turkish Studies*, 8(3), 101-110. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4561>
- Çimen, A. (2014). *Ortaokul 4. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda fiilimsileri kullanma becerileri üzerine bir değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Deniz Yılmaz, Ö. (2009). *Türkiye Türkçesinde fiilimsi (1. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dolunay, S. K. (2010). Dil bilgisi öğretiminin amacı ve önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 275-284.
- Durak, M. (2014). *Gülten Dayıoğlu'nun "Yurdumu Özledim" ve "Ben Büyüyünce" adlı çocuk romanlarında fiilimsilerin tespiti ve Türkçe öğretimi bakımından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Eraslan, K. (1980). *Eski Türkçe'de isim-fiiller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (1998). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). Dil Bilgisi Öğretim Yöntemi Üzerine Değerlendirmeler. *Turkish Studies*, 6(1): 1057-1069. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1988>

- Güney, N. (2011). *İlköğretim II. kademedeki filimsilerin öğretiminde aktif öğrenmenin tutum, başarı ve kahıncılığa etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hopurcuoğlu, A. (2010). *Okul öncesi eğitimine devam eden Türk çocuklarının dil gelişimi açısından filimsi kullanımlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Karaağaç, G. (2009). *Türkçenin Söz Dizimi (2. Basım)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Keskin, V. (2020). *Mavisel Yener'in "Mavi Zamanlar" adlı eserinde yer alan filimsilerin tespiti ve Türkçe öğretimi bakımından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri: Şekil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kurt, P. (2006). *Zarf-fiillerin anlam farklılıklarının kavratılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Madan, D. ve İpek Eğilmez, N. (2014). *Dilbilgisi öğretiminde yeni bir soluk: Filimsi hazine avcuları etkinliği. Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi (ATED), 4(1), 45-57.*
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden 02.04.2018 tarihinde ulaşılmıştır.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara.
- Sebzecioğlu, T. (2004). *Türkiye Türkçesinde filimsilerle kurulan tümceler yapısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Şahin, S. (2015). *5-6 yaş çocuklarının sözlü anlatımlarında bağdaşıklık araçları ve filimsilerin kullanılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Üstüner, A. (2000). *Anadolu ağızlarında sıfat-fiil ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yazıcı, N. (2018). *Tarık Buğra'nın "Yarın Diye Bir Şey Yoktur" adlı hikâyeye kitabındaki filimsilerin tespiti ve Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (Genişletilmiş 10. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Yiğit, S. (2011). *İlköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf öğrencilerinin filimsiler konusundaki kavram yanılgularının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.